

DE SCHOOL ALS KNOOPPUNT VOOR GECOÖRDINEERDE ZORG

WAT ALS DE SCHOOL DE OPVOEDING MOET OVERNEMEN?

Door: Gérard Zeegers i.s.m. Geert Bors

Soms gaan er al intuïtieve alarmbellen af tijdens de eerste ontmoeting met een ouder. Tijdens een intakegesprek liet een moeder Gérard Zeegers weten dat ze het zo lastig vond dat haar peuterdochter vaak pas tijdens 'Goede Tijden Slechte Tijden' op de bank in slaap viel. Met een kwinkslag greep schoolleider Zeegers in. Maar vanaf het moment dat het meisje op school kwam, kregen de problemen thuis een steeds dramatischer karakter: het kind kwam vanaf het begin soms vervuild en met honger op school. Haar moeder bleek het ouderschap niet aan te kunnen. Voor het meisje werd de Bonckert een veilige haven. Voor alle instanties die het gezin begeleiden, was de school het zenuwcentrum. Met grote zorg zag dit team van hulpverleners de zomervakantie tegemoet: dit meisje kón niet zes weken uit beeld zijn.

Mijn directiekamer. Uitzicht naar het westen. Over ons grasveld, de hoge bomen en daarachter het spoor. Het is half drie. De lentelicht schittert zilver in de bomen en stroomt mijn kamer in. En ik zucht. Want ik leg net een telefoontje van Jeugdzorg neer. Het zoveelste.

Ik denk terug aan september vorig jaar, toen ik een moeder in deze kamer trof, die ik een suggestie aan de hand deed om op tijd Goede Tijden Slechte Tijden te kunnen kijken, zonder dat haar dochter nog langer bij haar op de bank in slaap zou hoeven vallen. Een tijdje fungeerde dat gesprek in mijn repertoire als één van die bijzondere verhalen van hoe verstrekkend een intakegesprek kan gaan.

Maar ik wist toen al dat ik er nog niet was. Ik had niet geoordeeld, maar een terloopse opmerking van de moeder over "mijn coach van Jeugdzorg" sterkte me in mijn idee dat zij hulp bij de opvoeding accepteerde. Mijn idee om eerder te beginnen met het bedritueel leek aan te slaan bij de jonge vrouw, wellicht omdat het mij lukte haar aan te spreken als GTST-fan.

Zonder onderbroek naar school

Dat ik haar, in haar identiteit als moeder van een dochter van bijna vier, destijds absoluut niet bereikt had, bleek snel genoeg. Al direct na haar start op school begin 2013, kwam het meisje naar school in vieze kleren. Haar ondergoed stonk en het gebeurde ook dat zij zonder onderbroek naar school kwam. "Goh, vergeten", sprak de moeder dan. Als ze naar school kwam, had ze ook vaak honger. Honger naar fruit, maar

meer nog honger naar aandacht, naar 'op schoot kunnen bij de leerkracht'. De leerkrachten gaven haar wat zij nodig had. Elke dag. En zij maakten zich ook zorgen. Zorgen over de thuissituatie, zorgen over de toekomst van dit kind. Zij richtten zich steeds op dat wat nodig was; aandacht, opvang en onderwijs.

Het werd een affaire, waarbij niet alleen wij als school, maar ook Jeugdzorg, Thuiszorg en de wijkagent intensief betrokken raakten. Een betrokken medewerker van de thuiszorg kwam iedere dag om 7.00u in huis om het gezin wakker te maken, te zorgen voor ontbijt en de dag te starten. Alleen zo lukte het het

meisje met een volle maag en op tijd op school te krijgen. Eerder zorgde een buurman er voor dat de kleuter naar school kwam. Een andere buurtgenoot koopt nog steeds stilzwijgend wel eens nieuwe kleren voor het meisje. Ook de leerkracht van het meisje voelde zich meteen geraakt en al snel tot over haar oren meegesleept in het gebeuren.

Na de meivakantie klom het meisje bij haar leerkracht op schoot. En viel in slaap.

"Mijn telefoon is weg"

Ik ben blijven proberen de moeder bij haar kind en de school te betrekken. Dat leidde tot een opmerkelijk nieuw voorval. Op een ochtend zag ik moeder al rond 11:40u in de hal van de school. "Fijn dat je er bent", zei ik. Ik liep op haar toe en sprak haar aan: "De school is vandaag pas om 12:30u uit, dat weet je hè?" Jawel, antwoordde ze: "maar mijn dochter heeft me gevraagd om eens in de klas te komen kijken." Geweldig, dacht ik. "Fijn" zei ik. "Kom maar mee". Ik leidde haar naar de klas, zag nog van afstand hoe moeder en kind elkaar even knuffelden. Terwijl ik het lokaal weer uitstapte, hoopte ik het

De moeder en het kind op de foto zijn niet dezelfde als die in het artikel.

goed gezien te hebben: er leek iets te gaan veranderen. Een uur later stond de kleuterjuf in mijn kantoor: "Mijn telefoon is weg. Ik mag het niet hardop zeggen, maar de moeder van S is geweest." Dat weet ik, antwoordde ik: "Ze kwam een uurtje meelopen met haar dochter." Nee, zei de leerkracht, "Toen jij weer verderging, was zij bijna meteen ook weer weg."

Ik ben op mijn fiets gesprongen en naar het huis van de moeder gefietst. Ik wist dat dit protocollair, moreel en juridisch problematisch zou kunnen zijn, maar ik ging toch. Ik belde aan en toen ze open deed, zei ik alleen maar: "Ik kom de telefoon van je dochters juf halen." Met een vlak gezicht ontkende ze die telefoon te hebben: "Ik vind het naar, maar ik heb hem niet." "Geef hem nou gewoon terug, dan doe ik geen aangifte." Ze bleef bij haar ontkening, terwijl ik wist dat ze het toestel had meegenomen.

Ik heb daarop meteen de wijkagent gebeld, die met moeder en school een goede band heeft. Ik heb hem voorgelegd wat ik gedaan had. Ik vertelde hem dat ik in actie was gekomen, omdat dit in mijn ogen de minst slechte oplossing was. Ik had gehoord dat een week eerder de medewerkster van Thuiszorg haar mobieltje miste. En ik was op de hoogte van haar neiging tot kleptomanie. Er waren sterke aanwijzingen van drugsgebruik. "Ik wil deze ouder zo graag bij de school betrekken", zei ik, "Maar het feit is ook dat er nu onrust onder de leerkrachten ontstaat, als zij binnenkomt."

Een horde optimisten bij elkaar

Intussen was onze school het knooppunt geworden voor de gecoördineerde zorg voor dit gezin – een moeder, haar twee kinderen van vier en twee, en een stiefvader die af en aan aanwezig was. Op school spraken de wijkagent, de mensen van Jeugdzorg en Thuiszorg met de ouders en met elkaar. Niet als instanties, maar als individuele zorgverleners. Er was en is veel compassie, veel bekommernis. Zonder oordelen, maar met toenemende zorg, zagen we hoe de moeder steun en adviezen ogenschijnlijk accepteerde, maar dat niets leidde tot een verandering in haar gedrag of de situatie van haar kind. Voorbij de officiële werktijden en regelgeving werd er een netwerk opgetuigd, waarbinnen we elkaar 24/7 zouden kunnen bereiken. Een horde optimisten bij elkaar. De dames van de Thuiszorg kwamen op een ochtend met een verhaal over iets moois dat ze meegemaakt hadden in het huis. Bij binnenkomst was iedereen wakker en was de tafel gedekt. "Is het structureel?", vroeg iemand anders. "Nee", antwoordden de Thuiszorgdames, "Maar dat is toch fantastisch? Zoiets hebben we nog niet eerder meegemaakt bij hun thuis."

Empathie en mededogen bleven onverminderd groot, maar als iemand me zou vragen of ik de situatie nog gezond vond voor het kind, had ik geen twijfels meer: de basisveiligheid was er en kwam er niet. Een ouder moet er onvoorwaardelijk kunnen zijn voor een kind. Dat was hier, met alle ondersteuning, niet het geval. Een kind moet zich veilig en vertrouwd kunnen voelen om de armen uit te spreiden en te ontvangen wat het nodig heeft. Maar dit meisje kreeg niet wat ze nodig had. Zelfs

het meest basale – voeding, kleding, een bad – was er vaak niet. Tegen de moeder zei ik: “Wij zijn hier in dienst van jouw dochter”. Ik maakte het belang van haar dochter expliciet groter dan het hare.

Een survivor met sprankelende ogen

Het kind dat ik op school zag komen, was een survivor. Het kan als een dolle over het schoolplein fietsen. Vitaal en levenslustig. Een meisje met sprankelende ogen. Ze voelt dat school een veilige plek voor haar is en ze koestert zich in de aandacht van de leerkracht.

Na twee weken meivakantie kwam het meisje de klas binnen en verzuchtte de moeder dat de vakantie “eindelijk voorbij” was. Het meisje klom bij haar juf op schoot. En viel er in slaap. Dat deed ze een paar dagen, tot ze zich vertrouwd genoeg voelde om weer een beetje te gaan spelen. Altijd dicht in de buurt van haar juf.

Mei bracht ook een gerechtelijke uitspraak: de Ondertoezichtstelling die Jeugdzorg had aangevraagd, werd afgewezen door de rechter. “Ik zie de ernst van de situatie, maar ik zie ook de plannen en het netwerk die om dit kind zijn opgetrokken. Ik wil het een kans geven voordat ik ertoe over ga het kind uit huis te plaatsen.” Ook de rechter toonde zich een optimist. Hij wil de zaak opnieuw bezien en beoordelen in juli.

Er komt een lange zomervakantie aan

Na die meivakantie werd de situatie nog nijpender. De leerkracht, op wier schoot de kleuter in slaap viel, maar ook anderen, vreesden de komst van de nog veel langere zomervakantie. “Ik neem haar mee naar huis. Ik weet dat dat niet kan, maar ik blijf in elk geval deze zomer in de buurt”, sprak de leerkracht. “Ik heb een naar voor gevoel. Ze moet niet zes weken uit beeld zijn”, voegde een ander toe.

Binnen onze schoolcontext blijft onze universele opvatting dat we niet oordelen, maar ons bekommeren over dit kind. Moeder is inmiddels steeds minder benaderbaar. Ik wil weten waar ze geraakt kan worden. Ik blijf zoeken naar verbondenheid. Ik ken iets van haar geschiedenis. Ze is zelf als tiener weggelopen

Tegen de moeder zei ik: “Wij zijn hier in dienst van jouw dochter.”

van huis. Als een situatie haar te bedreigend wordt, vlucht ze. Het is dus van belang dat wij steeds in contact blijven.

Het wachten is op de rechter begin

juli. Zal deze kleuter ergens zestig of honderd kilometer verderop in een pleeggezin belanden? Of blijven wij en anderen de zorg voor haar overnemen? Als ze na de zomervakantie hier weer binnen loopt, dan zorgen we voor haar. En als we dat niet kunnen, zullen we dat hardop zeggen. Voorlopig heeft ze hier een plek, waar we haar zien, waar ze veilig is. Een plek waar ze zou kunnen aarden, hechten. Daar hebben we wel invloed op.

Goede Tijden, Slechte Tijden

Dit is er geworden van de lichte zorgen en intuïtieve alarmbellen die ik voelde tijdens ons relatief luchtige gesprek over Goede Tijden Slechte Tijden in september.

De school gaat uit. Ik sta bij de deur van mijn kantoor. Ik zie de stiefvader de school binnenlopen. Ik zie ook de kleuterleerkracht, die om 12:00u afgewerkt was, maar de rest van de dag gebleven is. Zij draagt enorm bij aan het welbevinden van dit kind en helpt haar mogelijk te vertrouwen op volwassenen.

Ik zie ook een moeder met een kind in een draagdoek, pratend met een andere moeder. Ik zie vriendjes afspraken maken voor vanmiddag. Buiten spelen. Ijsje eten. Dat gun ik elk kind. Ik zie een levendige school. Ik zie enthousiasme en veerkracht. Ik zie mijn sterke team. We blijven beschikbaar. Voor elk kind. ■

Geert Bors
geertbors@yahoo.com

Gérard Zeegers
Directeur de Bonckert
gzeegers@ziggo.nl

Geert Bors is als freelance redacteur en schrijver onder andere betrokken bij het opleidings- en onderzoeksinstituut NIVOZ en bij het online platform voor onderwijsbetrokkenen, hetkind.org. Dit jaar werkte hij intensief samen met de Nederlands-Canadese pedagoog Max van Manen, voor wie hij het boek 'Weten wat te doen wanneer je niet weet wat te doen – Pedagogische sensitiviteit in de omgang met kinderen' naar het Nederlands vertaalde. Geert is de vader van een *bookish boy* van bijna zes en een peuterprinses van drie.

Foto: Nina Crebas

De keuze van de auteur

Er is weinig dat me meer vervult dan het maken van een tijdschrift – het teamgevoel, waarbij je samen naar een concreet doel toewerkt, maar elk een eigen taak in een eigen handschrift houdt. Het ritme dat van de eerste vrije brainstorm via het uitwerpen van de hengels voor interviews en reportages aanzwelt naar een hoogtepunt – het eindwerk, waarbij lege bladzijdes vol raken met wat er voor jou nu toe doet. Soms door stevig zwoegen als een boerenploeg die door een stugge kleiakker trekt, andere keren met de zwier van een balletdanser. Samen naar de deadline, puntjes op de i, even op adem komen. En op naar het nieuwe nummer.

De redactietafel van Egoscoop was als een thuiskomen. Toen ik die eerste keer, op een winterse avond, door de glazen deur aan de Aakantstraat naar binnenkeek, was ik heel even terug bij waar ik ooit begonnen was – aan de redactietafel van studentenblad ANS. Een tafel onder het tl-licht, ingekerfd door de generaties die ons voorgingen, met tussen lege Aldi-bierflessen en veel te volle asbakken de zorgvuldig, maar bikkelhard geredigeerde artikelen. De allerscherpste randjes van toen zag ik bij Egoscoop niet terug. Maar wel iets van de romantiek van de avondlijke samenzwering, van een groep die oprecht bezig was iets goeds, iets nieuws, iets nog ongeziens de wereld in te brengen.

De redactie van Egoscoop heeft nooit bestaan uit journalisten. En daar schuilt kracht in. Veel professionele journalisten zien voor zichzelf weliswaar een taak in de wereld, maar de meesten blijven toch net altijd genoeg aan de rand van die wereld om zich niet te hoeven committeren. Het maakt het makkelijk om aan de kant van het morele gelijk te blijven staan omdat je niet

echt geïmpliceerd wordt in wat er voorvalt in de wereld waarover je bericht. Egoscoop-schrijvers zijn in die zin altijd veldwerkers geweest, correspondenten vanuit hun eigen praktijk – schrijvend, betere leraren wordend. En observerend in de klas, rijkere verhalenvertellers.

Ik kan niet anders dan een artikel aandragen dat spreekt voor mijn eigen lessen in het me committeren aan die werkelijkheid, aan het kleur bekennen, aan het innig leren samenwerken en het heel iets meer correspondent worden dan verslaglegger aan de veilige zijlijn. Van iedereen aan de redactietafel zou ik een voorbeeld kunnen geven, maar ik kies voor één van de artikelen die ik met Gérard Zeegers mocht maken. Zoals gebruikelijk belde ik hem op om een beknopt artikelidee uit te werken: hij zou me een kleine waaier aan verhalen over intakegesprekken geven voor ons themanummer 'Ouders'. In plaats daarvan zat ik anderhalf uur met hem aan de telefoon, met een brok in mijn keel. Omdat één van die opmerkelijke intakes een meer dan zorgelijke wending had genomen: het kleutermeisje uit die intake ging inmiddels een klein jaar naar school, maar kwam er dagelijks aan met honger – honger naar fruit, honger naar aandacht en warmte. Gérard en zijn team hadden zich verbonden aan het meisje en met haar disfunctionele situatie thuis op een manier die de protocollen ver overschreed, maar die sprekend was voor hun warm kloppende EGO-hart, vol welbevinden en betrokkenheid. Ik vind het nog altijd een hartverscheurend verhaal – zoveel good-will, zo beperkt in je werkelijke mogelijkheden. En ik hoop dat de toekomst van dit meisje inmiddels wat minder ongewis is. ■

Geert Bors